

УДК 373.3.015.311(477)(045)

ЗМІСТОВА СКЛАДОВА СТВОРЕННЯ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В НУШ

Гуркова Тетяна, методист методичного відділу, Комунальний заклад «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради.

ORCID: 0000-0002-8128-664X

E-mail: gurkova2@gmail.com

У статті розглянуто та теоретично обґрунтовано змістова складова створення сучасного освітнього середовища в Новій українській школі.

Описано проблеми проектування і створення творчого, особистісно зорієнтованого освітнього середовища на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії вчителів та учнів з метою їх розвитку. Проаналізовано погляди науковців і подано сутнісну характеристику поняття «освітнє середовище». Розглянуто рішення наявних проблем у практиці формування освітнього середовища початкової школи. Розкрито основні критерії, з урахуванням яких необхідно будувати освітнє середовище для учнів початкової школи. Проаналізовано основні характеристики та параметри освітнього середовища. Окреслено перспективи подальших розвідок у цьому напрямку.

Ключові слова: середовище, освітнє середовище, сучасне освітнє середовище, Нова українська школа, змістова складова, учителі початкової школи, зарубіжні та вітчизняні дослідники, центри/осередки, рекомендації вчителям.

THE CONTENT COMPONENT OF CREATING A MODERN EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN NEW UKRAINIAN SCHOOL

Hurkova Tetiana, Methodologist at the Department of Methodology, Public Educational Institution “Zaporizhzhia Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education”.

ORCID: 0000-0002-8128-664X

E-mail: gurkova2@gmail.com

The purpose of the article is to substantiate theoretically the content component of creating a personality-oriented educational environment on the basis of subject-subject interaction between teachers and students of the New Ukrainian School. To achieve this goal, the following methods of analysis of psychological and pedagogical literature were used: generalization of the achievements of domestic and foreign scientists on a certain problem; systematization of the received information. Analyzing the psychological and pedagogical literature, we can say that the question of “educational environment” scientists have been addressed constantly. The views of scientists are considered and the essential characteristics of the concept of “educational environment” are given in the article. A brief overview of the structural elements of the environment, the problems of designing and creating a creative, personality-oriented educational environment based on the subject-subject interaction between teachers and students for their development are described. The solution of existing problems in the practice of forming the educational environment of primary school is studied. The main criteria are considered, taking into account which it is necessary to build an educational environment for primary school students. The main characteristics and parameters of the educational environment are analyzed.

Recommendations for teachers on creating cells are provided. The focus is on specific tasks to address the issue of teacher readiness for change and steps to create a modern educational environment. Prospects for further explorations in this direction are outlined.

Keywords: *environment, educational environment, modern educational environment, New Ukrainian School, semantic component, primary school teachers, foreign and domestic researchers, centers/nursery, recommendations for teachers.*

Діти ХХІ століття кардинально відрізняються від попередніх поколінь. Життя для них – це злагодженість між матеріальними потребами, пізнанням нового, самовдосконаленням, грою і розвагою, при цьому чіткого поділу між роботою, навчанням і відпочинком немає. Робота не обов'язково повинна бути серйозною і нудною. Орієнтація на компетентність як мету освіти визначає можливість пов'язати освітні рівні, логічно побудувати зміст освіти, переглянути організаційні форми навчання в умовах Нової української школи. Форми й методи організації навчання вдосконалюються – приймають діяльнісний характер, передбачають виховання самостійності в застосуванні змісту освіти в соціумі. Широкого впровадження набувають парні, групові форми роботи з метою формування навичок партнерської взаємодії та співпраці.

Створюються умови для застосування механізмів компетентності – здатності діяти в конкретних умовах – і мотивів досягти ефективного результату. Цьому сприяє сучасне освітнє середовище, його облаштування, забезпечення дидактичними та методичними засобами навчання.

Середовище, зокрема й освітнє, зарубіжні та вітчизняні дослідники розглядають як: частина оточення предметів у просторі (Г. Балл, І. Бех, Є. Бондаревська, Дж. Гібсон, Н. Крилова, Т. Менг, В. Орлов, В. Рибалка, В. Семиченко, В. Серіков та ін.); комплекс умов, можливостей навчання й формування особистості (В. Вербицький, С. Дерябо, І. Єрмаков, Є. Клімов, А. Коберник, В. Козирев, Ю. Кулюткін, В. Панов, Н. Поліванова, Г. Пустовіт, В. Слободчиков, С. Тарасов, В. Ясвін та ін.); розвивальне середовище (Ш. Амонашвілі, В. Давидов, Д. Ельконін, Л. Занков, Л. Кларін, В. Лебедева, В. Рубцов, А. Хуторської та ін.).

У загальнонауковому значенні сучасне освітнє середовище – це зміна організації простору класу. Навчання де завгодно, коли завгодно, з максимальною особистою користю для кожного – таким має бути сучасне освітнє середовище.

Під час планування організації освітнього середовища в початковій школі важливо не забувати про теорію розвитку дитини, яку згадували у своїх працях багато вітчизняних та зарубіжних авторів (Л. Виготський, Е. Еріксон та ін.).

Сучасне освітнє середовище має бути насамперед безпечним місцем, де відбувається більшість навчальних видів діяльності, забезпечується можливість дитини робити власний вибір. Місце, де учні не тільки отримують знання, а й розвивають нові та вдосконалюють наявні практичні навички. Воно створюється для дитини й заради дитини, має відображати філософію Концепції Нової української школи. У такому середовищі діти відчують себе захищеними, проявляють себе, розвиваються, спілкуються, взаємодіють. «У правильно створеному освітньому середовищі повинен бути баланс між навчальними видами діяльності, ініційованими, учителем і особисто видами дитячої діяльності» [4].

Проблема створення освітнього середовища Нової української школи перебуває

у центрі уваги, тому їй присвячено досить велику кількість досліджень. Питання освітнього середовища ґрунтовно висвітлено у працях таких учених, як: І. Баєва, Л. Буєва, А. Валицька, А. Верещак, С. Гессен, Н. Гонтаровська, Г. Дегтяренко, С. Дерябо, Б. Ельконін, Ю. Жук, І. Зайцева, Н. Крилова, В. Левін, Ю. Мануйлов, Л. Новіков, М. Заплава, С. Рощина, В. Рубцов, О. Савченко, Н. Селіванова, В. Слободчиков, В. Струманський, І. Улановська, А. Хуторській, А. Цимбалару, В. Черкашенко, І. Шабатова, І. Шендрик, В. Ясвин та ін.

Незважаючи на значну кількість психолого-педагогічних досліджень, присвячених проблемі освітнього середовища, вважаємо актуальним дослідження питання особливостей проектування і створення творчого, особистісно орієнтованого освітнього середовища.

Метою нашої статті є теоретичне обґрунтування змістовної складової створення творчого, особистісно орієнтованого освітнього середовища на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії вчителя та учня Нової української школи.

Створення творчого, особистісно орієнтованого освітнього середовища спирається на певні характеристики, окреслені завдання, компоненти й при цьому стає однією із умов ефективного саморозвитку та самореалізації креативного вчителя початкової школи, активізації його взаємодії й співпраці з учнями та їх батьками.

У Новій українській школі заняття розпочинаються з ранкової зустрічі. Вона допомагає формувати взаємини між дітьми й дорослими, між учителем і учнем. Учитель – це помічник, фасилітатор, організатор. Ранкова зустріч – інтерактивна і невимушена. Значна частка відповідальності покладається на дітей, учитель надає їм лише допомогу в організаційному плані [6].

Під час проведення зустрічі вчитель застосовує таке матеріальне забезпечення: килим, крісло автора, шість цеглинок (на кожну дитину), мікрофон, індивідуальні подушки (на кожну дитину).

Ранкова зустріч дає можливість навчити дітей взаємної поваги й позитивного ставлення один до одного, сприяє формуванню цілісного колективу, розвиває вміння говорити і слухати, брати участь у групових дискусіях, а вчителям – моделювати, проектувати й активно розвивати у дітей уміння й навички живого спілкування, вони вчаться висловлювати свої думки так, щоб їх розуміли; слухати один одного; розв'язувати проблеми за допомогою домовленостей; ділитися своїми думками та ідеями з іншими. Саме таких навичок набувають учителі на тренінгах, щоб потім навчити цьому дітей під час освітнього процесу.

Крім уміння спілкуватися, під час ранкових зустрічей формуються соціальні навички, а саме: розвиток емпатії, толерантного ставлення один до одного. В учнів виробляється високий рівень мотивації до навчання, змінюється ставлення до школи, зростає довіра й повага до вчителя, налагоджуються відповідні соціальні відносини й поведінка, поліпшуються навички вирішення конфліктів, поглиблюється почуття власної гідності, відданості демократичним цінностям, турботі про інших [6].

Далі з'ясуємо ефективність індивідуалізації освітнього процесу, яка може бути досягнута організацією таких центрів/осередків, які відображають потреби та інтереси дітей, а саме: навчальний, відпочинку, мистецтва, ігровий, бібліотечний (читацький), музичний, інформаційний. Вони створюються з метою забезпечення дослідницької діяльності учнів, для формування самостійності; організації роботи індивідуально, у

парах, малих групах. У центрах/осередках можна організувати різні види діяльності, тому вони повинні містити різноманітні дидактичні засоби та прилади [6].

Згідно з Концепцією Нової української школи та рекомендаціями МОН у класі має бути змінний тематичний осередок [7; 5]. Сама назва свідчить про зручність і гнучкість простору, який варто змінювати відповідно до тематики за допомогою різного виду стендів, дошок і фліпчартів.

У цій навчальній комірці можна розмістити й куточок настрою. Можливо це будуть підвішені до стелі «смайлики», на які необхідно закріпити прищипку, або квітка з різнокольоровими пелюстками на дверях, зображення гномів з емоційними виразами на обличчі тощо.

Загалом усе залежить тільки від фантазії вчителя і, звичайно, побажань учнів. На сьогодні ми говоримо, що Нова українська школа – це не тільки відсутність купи підручників і нові програми, а ще й нове освітнє середовище, яке має бути зручним і комфортним для кожного першокласника, який братиме безпосередню участь у його створенні.

До речі, ми не можемо не згадати про осередок для вчителя – його особистий комфортний «оазис». Звичайно, насамперед тут повинні з'явитися зручні стіл із полицями/ящиками, стілець, шафи для дидактичних і методичних засобів навчання. Зверніть увагу – стіл треба розташувати так, щоб можна було бачити весь клас і кожного учня окремо.

Вище йшлося про організацію навчальних центрів/осередків, де буде відбуватися дослідницька діяльність дітей з метою формування самостійності та роботи в парах, у малих групах, а також індивідуально.

Між іншим, це може бути справжній куточок природи, який розпалюватиме дослідницькі здібності учнів, а досліджувати доведеться багато. Для початку діти можуть спостерігати за особливостями росту рослин, за поведінкою рибок в акваріумі тощо.

Утім важливо пам'ятати і враховувати в організації середовища адаптаційно-ігровий цикл учнів початкової школи 1–2 класів. Тому необхідність організації та створення ігрового центру/осередку актуальна й на сьогодні.

Ідеально, якщо в цьому центрі/осередку буде невеликий столик, за яким діти грали б у настільні ігри, розгадувати ребуси, складати пазли тощо. У цьому місці можна розташувати інвентар для рухливих ігор, адже гра може багато чого навчити.

Щоб заняття були цікавими, необхідно потурбуватися про належне оформлення та наповнення центру/осередку. Настільні ігри та інвентар для рухливих занять необхідно акуратно складати у відведеному для цього місці. Доречною буде шафа з ящиками, для зручності орієнтації ящики можна оздобити яскравими наліпками-мітками.

Насамперед варто дати назву центрам/осередкам, що дозволить першокласникам краще все запам'ятати й прекрасно орієнтуватися у класній кімнаті.

Не менш важливим є центр мистецтва, або куточок для художньо-творчої діяльності. Це осередок, де зберігатиметься приладдя для творчості: від фарб з альбомами до пластиліну чи полімерної глини. Це місце, де діти виставляють свої роботи назагал. До речі, треба пам'ятати, що кожна дитина є особистістю, тому виставленими повинні бути роботи кожної дитини без винятку. Виставку можна

змінювати та доповнювати хоч щодня, і кожен учень зрозуміє, що його оцінили.

Нова українська школа формує творчий підхід до життя. Тож осередок для таких занять повинен бути обов'язково облаштований з дотриманням принципів зручності в користуванні, дизайнерського підходу та ін.

«Згідно з рекомендаціями МОН, у цьому осередку зберігатиметься все необхідне для дитячої творчості. Звісно, для початку треба подбати про зручне та ергономічне розміщення всіх цих речей. Для цього ідеально підійде шафа з відкритими полицями чи стелаж. Якщо не дуже подобаються відкриті полиці, то можна піти на компроміс та обрати частково закриті шафи з шухлядами. Часто вони пофарбовані в яскраві кольори, що додають гарного настрою» [3].

Зокрема мова йде про наявність музичного центру/осередку. Адже музика є фактором впливу на всебічний розвиток дитини, формування її духовного світу. Вона збагачує її кругозір, ознайомлює з різноманітними явищами, викликає радісні переживання, почуття, сприяє вихованню бережливого ставлення до навколишнього світу. Необхідність залучення до музики вможливує активізацію сприймання, мислення, мовлення, впливає на виховання естетичного смаку, розвиває музикальні здібності, уяву, творчу ініціативу, всебічно впливає на її розвиток. Тому облаштування музичного центру є важливим «пазлом» освітнього середовища Нової української школи.

Не можна не погодитися з соціологічними дослідженнями, які засвідчують, що 80 % українців зовсім не читають книжок. І це в країні, яка ще 15 років тому входила до складу країн світу, в яких читають найбільше. Соціологи споглядають феномен відчуження людей від книжкової культури. Тому ми говоримо про актуальність сьогодення в облаштуванні бібліотечного центру/осередку в освітньому середовищі.

Не можна не зважати на те, що більшу частину інформації сучасні діти одержують не з книги, а з інтернет-джерел. Тому з метою формування в учнів інформативної компетентності – здатності людини орієнтуватися в інформаційному просторі, оперувати інформаційними даними на основі використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, – з'явилась необхідність в організації наступного центру/осередку, а саме інформаційного.

Плануючи освітнє середовище, важливо, аби вчитель ознайомив школярів із матеріалами, які наявні в класі, показав способи їхнього використання та місце зберігання, навчив правил поводження з предметами та навчальними матеріалами. В обговоренні таких правил активну участь беруть саме учні, адже так краще відбувається запам'ятовування і привласнення інформації. Цей процес має відбуватися поступово, поетапно, у міру та за потребою використання предметів та матеріалів.

Не можна забувати про необхідність приділити особливу увагу шкільним меблям. Вони повинні відповідати чинним в Україні стандартам та вимогам до шкільних меблів. Тобто таким «важливим критеріям, серед яких: ергономічність, безпечність, міцність, певні форма, колір, розміри та вага, а також естетичність». Детальніше з вимогами можна ознайомитися в Наказі Міністерства освіти і науки України № 283 від 23.03.2018 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи» [3].

Важливим чинником повноцінного розвитку дитини, на нашу думку, є зручність організації освітнього середовища. Оскільки більшу частину часу в школі діти проводять, сидячи за партою або столом, край важливо, щоб шкільні меблі сприяли

формуванню правильної постави й відповідали встановленим стандартам меблів для закладів освіти. Саме тому однією з обов'язкових умов організації освітнього середовища є наявність антисколіозних одномісних шкільних парт, регульованих за висотою всіх ростових груп. Сьогодні інтернет майорить яскравими світлинами класних кімнат, які поширюють пілотні школи, що працюють за стандартами НУШ. Отже, учителі вирішують, як їм створити власний ефективний клас.

Шкільне середовище для шестирічної дитини – це світ, у якому вона спілкується, набуває комунікативної компетентності. Заведено вважати, що освітнє середовище – це «матеріальні» засоби освіти: сама шкільна будівля, меблі та обладнання, різноманітні засоби навчання та ін. На нашу думку, постає проблема: яким чином це «освітнє середовище» співіснує із змістом, формами та методами, стратегіями освітньої діяльності? Що є інновацією, а найголовніше – дійсно потрібне сучасній школі, а що є лише модою? Які є принципи створення сучасного освітнього середовища? Врешті, саме освітнє середовище є «сучасним» чи «новим»?

Проводиться пошук заміни старої школи: від виховання слухняних виконавців на запити суспільства – до орієнтації на розвиток дитини; від вкладання знань – до розвитку компетентності; від фронтального навчання назагал – до різної за формами особистісно-орієнтованої освіти; від педагогіки впливу – до педагогіки партнерства, взаємодії.

Однією з головних вимог до сучасного освітнього середовища є доцільність, відповідність тим задачам, які встановлює держава перед школою: всебічний розвиток самостійної, свідомої, творчої особистості. Для середовища Нової української школи це означає не лише ефективну, практичну придатність, але й доступність та безпечність приміщень та обладнання.

Освітнє середовище – всеосяжне та цілісне, спрямоване на вирішення єдиної педагогічної, соціально-організаційної та художньої концепції. Таке середовище від благоустрою ділянки та планування будівлі до найменших дрібниць внутрішнього дизайну, обладнання та засобів навчання є модусом освіти.

Створення такого середовища вимагає нових підходів. «Залучення» різних фахівців з архітектури, дизайну не є найкращим шляхом вирішення проблеми. Результатом такого підходу стане яскрава, «креативна» картинка, яка буде демонструвати нестандартність думок фахівців, проте, на жаль, не буде допомагати вирішенню задач школи. Учасники освітнього процесу вимушені будуть стати частиною новоствореного креативу, незалежно від їх думки і зручності.

У плануванні нового середовища всі виконують роль не «виконавців», а партнерів та співучасників, співорганізаторів, одnodумців.

Створення освітнього середовища є безперервним процесом пошуку відповідей на нові виклики життя, постійне вдосконалення. Важливо лише, щоб усі учасники цього процесу осмислювали колективну відповідальність, мали вміння, бажання та добру волю для такої співпраці, бути партнерами.

Згідно з цим постає наступне питання: «Чи готовий учитель змінювати й змінюватись?».

Вищеозначені проблеми свідчать про необхідність готовності й підготовки сучасного вчителя до створення освітнього середовища Нової української школи. Ми погоджуємося з думкою Д. Косенка (2018), що проведене нами дослідження передбачає

розв'язання цілої низки конкретних завдань, а саме:

1. Підвищення обізнаності з питань щодо новітніх принципів формування освітнього середовища, вихід за межі набору яскравих картинок з інтернет-мережі. Учитель має можливість познайомитись із кращими світовими практиками та методичними підходами до роботи. Важливо, щоб була не тільки інформація з медіа, а й потреба звертатися до оригіналів – шукати та вивчати різноманітні зразки сучасних шкіл, пізнавати теоретичні дослідження в усьому світі, налагоджувати контакти з фахівцями, що можуть надати практичну та методичну допомогу. Не захоплюватись, мати міру.

2. Залучення партнерів до організації нового освітнього середовища. Здобувачі освіти насамперед зацікавлені в осучасненні школи, а з іншого боку – саме вони, як частина цього середовища, мають найґрунтовніше розуміння потреб його розвитку; їхній вклад у аналіз та планування в цьому сенсі є незамінний. У цьому питанні спрацьовує педагогіка партнерства.

3. Спільне виявлення потреб та можливостей піднесення школи. Важливою є як оцінка експертів щодо наявних ресурсів (ділянки, споруди, обладнання), так і розвідка попиту шкільної спільноти з використанням методів проєктування, дизайн-мислення тощо.

4. Розроблення моделі фінансування. Йдеться не лише про закупівлю меблів чи ремонтних робіт. Організація сучасного дослідницького та проєктного процесу в новому освітньому середовищі – це важка процедура, що вимагає фахового підходу та не може відбуватись тільки на засадах волонтерства чи благодійності. Для комунального закладу важливо знайти перспективу стабільного фінансування – лише системний підхід зробить створення освітнього середовища стабільним і постійним.

5. Включення питання освітнього середовища в програму розвитку школи. Розуміння проблем та побажань учасників освітнього процесу дозволить сформулювати кардинальні ідеї, запланувати перспективи, реалізувати їх. Створення освітнього середовища має відбуватись одночасно з оновленням школи, із запровадженням нових педагогічних ідей, підходів, програм та навчальних планів, форм та методів, стратегій. Варто окреслити перспективу діяльності вчителів, учнів, батьків, знайти напрями системної співпраці з наукою, широкими колами колеґ-освітян, місцевою громадою та ін.

6. Втілення концепції у життя з урахуванням наявних можливостей і стратегічних планів розвитку. Сьогодні місцеві бюджети направляють чималі кошти на вирішення першочергових потреб шкіл: ремонт туалетів, дахів, заміна вікон, утеплення стін. У школах створюють медіатеки та ресурсні кімнати, удосконалюються ігрові та спортивні майданчики, стадіони. Безперечно, це також є головним критерієм, адже йде мова про дитиноцентризм та здоров'язбереження [2].

У зв'язку з викладеним вище сьогодні збільшується кількість моделей підготовки та перепідготовки вчителів. Форми підвищення кваліфікації: курси та спецкурси при інститутах ППО, семінари, вебінари, онлайн-курси, конференції, самоосвіта (визнання сертифікатів), дистанційне навчання та онлайн-навчання. Учитель отримав право вибору місця і способу підвищення кваліфікації, як передбачено Законом «Про освіту» [1].

Отже, лише маючи цілеспрямоване перспективне планування сучасного

освітнього середовища, ми зможемо осучаснити школи, дати дітям можливість наблизитись до готовності розв'язувати життєві ситуації за її межами.

Нове освітнє середовище – невід'ємна частина осучаснення української школи. Особистісно-орієнтована освіта не може відбутися лише у приміщенні школи, хай навіть утепленої, обладнаної та креативно оздобленої.

Сучасне освітнє середовище – це комплексний засіб, що забезпечує освітню діяльність через архітектуру і планування школи, гнучку структуру будинку, цілісний художній підхід до оздоблення шкіл, комфортні та динамічні меблі та обладнання приміщень, забезпечення сучасними засобами навчання.

Поки триває розробка стандартів та рекомендацій із забезпечення якості шкільної освіти та порядку проведення інституційного аудиту, ми знайомимося з досвідом різних країн щодо критеріїв та складових ефективної школи.

Кожна країна по-своєму уявляє таку школу та її складові. Однак усі сходяться на тому, що здорове й безпечне освітнє середовище школи є основою якісної освіти.

Ми маємо надати деякі рекомендації вчителям початкової школи щодо створення освітнього середовища:

- не зловживайте плакатами та стендами (частіше всього вони мають формальний характер, мало інформовані), уникайте надлишку слів, зображень, медійних повідомлень;
- заповнюйте стіни дитячими роботами, малюнками, проектами;
- трансформуйте освітнє середовище відповідно до конкретної мети уроку;
- використовуйте модульні й мобільні парти – це урізноманітнить середовище, пристосує його до моделі сучасної освіти, зекономить простір;
- застосовуйте нові технології, стратегії, методи;
- урахуйте вплив кольорів на психоемоційний стан дитини;
- підтримуйте діалогічний, демократичний стиль спілкування;
- поєднуйте навчання та гру.

Проведене нами теоретичне дослідження сутності змістової складової створення сучасного освітнього середовища засвідчує, що існує проблема готовності вчителів до його формування; потреба серйозної розробки в педагогічній науці курсів та спецкурсів перепідготовки сучасного вчителя та впровадження результатів наукового пошуку в педагогічний процес післядипломної освіти.

Надалі плануємо виробити модель готовності вчителів початкової школи щодо створення сучасного освітнього середовища та детально схарактеризувати кожен її компонент в умовах Нової української школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про освіту: Закон України. URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/1484-znayomtesya-zakon-ukrani-pro-svtu-2017> (дата звернення: 17.09.2020).
2. Косенко Д. Новий освітній простір для Нової української школи: місія нездійснена. 2018. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/1115-novij-osvitnij-prostir-dlya-novoji-ukrajinskoji-shkoli-misiya-nezdijsnena> (дата звернення: 04.09.2020).
3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи: Наказ Міністерства освіти і науки України від 23.03.2018 № 283. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-organizaciyi-osvitnogo-prostoru-novoyi-ukrayinskoji-shkoli> (дата звернення: 17.09.2020).

4. Нова українська школа. URL: <http://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf> (дата звернення: 12.09.2020).
5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 12.09.2020).
6. Нова українська школа: poradnik dla vchytelia / під заг. ред. Бібік Н. Київ: Плеяди, 2017. 206 с.
7. Новий Освітній Простір. Рекомендації. URL: <http://www.dfrr.minregion.gov.ua> (дата звернення: 17.09.2020).

REFERENCES

1. Pro osvitu: Zakon Ukrainy. (2017). URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/1484-znayomtesya-zakon-ukrani-pro-svtu-2017> [in Ukrainian].
2. Kosenko, D. (2018). Novyi osvitnii prostir dlia Novoi ukrainskoi shkoly: misiia nezdiisnena. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/1115-novij-osvitnij-prostir-dlya-novoji-ukrajinskoji-shkoli-misiya-nezdijsnena> [in Ukrainian].
3. Pro zatverdzhennia Metodychnykh rekomendatsii shchodo orhanizatsii osvitnioho prostoru Novoi ukrainskoi shkoly: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 23.03.2018 № 283. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-organizaciyi-osvitnogo-prostoru-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli> [in Ukrainian].
4. Nova ukrainska shkola. URL: <http://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf> [in Ukrainian].
5. Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednioi shkoly. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian].
6. Nova ukrainska shkola: poradnyk dlia vchytelia. (2017). Bibik N. (Ed.). Kyiv: Pleiady [in Ukrainian].
7. Novyi Osvitnii Prostir. Rekomendatsii. URL: <http://www.dfrr.minregion.gov.ua> [in Ukrainian].